

«Сейфуллин оқулары – 18(2): «XXI ғасыр ғылыми - трансформация дәуірі» халықаралық ғылыми - практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения - 18(2): «Наука XXI века - эпоха трансформации». - 2022.- Т.І, Ч.ІІ.- Б. 255-257.

АҚМОЛА ОБЛЫСЫ ҚОРҒАЛЖЫН АУДАНЫ НҰРА ӨЗЕНІ БАЛЫҚТАРЫНЫҢ ВЕТЕРИНАРИЯЛЫҚ-САНИТАРЛЫҚ БАҒАСЫ

*Байқонымс Т.Б., 2 курс магистранты
С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Астана қ.*

Қазіргі уақытта су қоймаларының (өзендер, көлдер, теңіздер, жер асты сулары және т.б.) ластануының негізгі проблемасы ең маңызды болып саналады. Бүкіл әлемде ауыр аурулардың қоздырғышы ретінде *Opisthorchiidae* тұқымдасының бауыр құрттары қарастырылады. Описторхиидтер *Opisthorchis felineus*, *O. viverrini*, *Clonorchis sinensis* және *Metorchis bilis* сүтқоректілердің, оның ішінде адамның бауырын зақымдайды [1]. Су айдындарындағы судың сапасын сақтаудың негізгі мәселелері қазіргі уақытта ерекше маңызды проблема болып табылады. Ғылымда табиғи су қоймаларының 2,5 мыңнан астам ластаушылары белгілі. Бұл халықтың денсаулығына теріс әсер етеді және балықтардың, суда жүзетін құстардың, жануарлардың және су объектілерінің жанындағы өсімдіктер әлемінің өліміне әкеледі. [2].

Жоғарыда айтылған мәселеге байланысты Нұра өзені экожүйесінің табиғи ерекшеліктерін анықтап және осы экожүйеде тіршілік ететін балықтарға ветеринариялық-санитариялық сараптау жүргіздік.

Балықтардың гельминтоздармен және бактериоздармен жұқтыруын гельминтологиялық және клиникалық зерттеу арқылы жүргізілді. ҚазАТУ ветеринария кафедрасының «Тамақ өнімдерінің қауіпсіздігі» зертханасының базасында зерттеу жүргізілді. С.Сейфуллин. Зерттеу толық гельминтологиялық зерттеу әдісімен жүргізілді, ол қабыршақтарды, желбезектерді, көздерді, ішкі мүшелерді және бұлшықеттерді көру және компрессорлық әдіспен зерттеуді қамтыды. Бұл ретте, әсіресе жиі кездесетін гельминтоздарды анықтау мақсаты қойылды. Балықтарды бактериоздардың бар-жоғын зерттеу клиникалық тексеру арқылы жүргізілді, алдымен терісі мен жүзбе қанаттары мұқият зерттелді, шырыштың сапасына, түсінің өзгеруіне, жаралардың, тыртықтардың болуына назар аударылды [3].

Балықтардың гельминтоздармен инфекциясын анықтау кезінде ішкі ағзалар, бұлшықеттер, тері, желбезек, көздері зерттеледі. Соның ішінде трихинеллоскоптың көмегімен бұлшықет бөлімдерін, желбезектерді, шырышты және қабыршақтарды компрессорлық зерттеу жүргізілді (МУК 3.2.988-00) [4]. Описторхозға зерттеу 1 - суретте көрсетілген. Балықты жарып сойғанда белгілі бір схеманы ұстану керек. Біріншіден, біз тіндерді немесе мүшелерді тексереміз, олардың түсіне, өлшеміне, пішініне, консистенциясы мен патологиялық

белгілердің болуына назар аударамыз. Осыдан кейін біз балықтың әр түрі мен тұқымдастары бойынша әрбір паразит үшін инвазияның экстенсивтілігі мен қарқындылығын жеке есептейміз. Тіндер мен мүшелерден кейін микроскоп немесе трихиноскоп арқылы тексереміз[5].

Сурет 1 - Описторхозды тексеру.

Жұқпалы аурулардың клиникалық белгілерінің болуына және паразиттік аурулардың қоздырғыштарының бар-жоғына Нұра өзеніненкөксеркебалығынан 7дана, торта балығынан 24 дана, сазан балығынан 19 дана, шортан балығынан 8 данажәнеалабұға балығынын 12 данасы зерттелді.

Кесте-1 Нұра өзені балығынын органолептикалық көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Балық түрлері					
	Торта n=24		Алабұға n=12	Шортан n=8	Табан n=19	
	n=18	Күмәнді n=6			n=15	Күмәнді n=4
Шырыш	Мол, мөлдір, бөтен иіс жоқ	Сәл бұлдыр, жабысқақ	Мол, мөлдір, бөтениіссіз	Мөлдір, иіссіз	Мол, мөлдір, бөтен иіс жоқ	Сұр түсті, жабысқақ
Қабыршақ	Тегіс, жылтыр, шығаруқын	Күңгірт, жеңіл жұлынады	Жұмсақ, жылтыр, әрең жұлынады.	Тегіс, жылтыр, шығаруқын	Жылтыр, оңайтартылады	Күңгірт, жеңіл жұлынады
Көз	Шығынқы, таза, қасаң қабығы	Көз алмасы төмен түскен	Дөңес, таза, қасаң қабығы мөлдір	Дөңес, таза, қасаң қабығы	Таза, аздап түскен, қасаң	Көзі терең түскен

	мөлдір			мөлдір	қабығы мөлдір	
Ауызы	жабық	Жартылай ашық	жабық	жабық	жабық	Жартылай ашық
Желбезек	Түсі қызыл, кілегейі мөлдір, қақпақшалары тығыз	Ақшыл-қызыл, кілегейі лайлы, қақпақшалары ашықтау	Түсі ашық қызыл, кілегейі мөлдір	Түсі ашық қызыл, кілегейі мөлдір	Түсі ашық қызыл, кілегейі мөлдір	Әлсіз сұр, иісі қышқыл, желбезек астында балшық қалдықтары табылды
Іштің және ішкі ағзалардың жағдайы	Іші қампиған; ішкі мүшелері жақсы көрінеді	Іші ісінбеген; ішкі мүшелері әрең ажыратыл ады	Іші ісінбеген; ішкі мүшелері жақсы ажыратыл ады	Іші ісінбеген; ішкі мүшелері жақсы ажыратылады	Іші қампиған; ішкі мүшелері жақсы ажыратылады	Ішкі ағзалары сарғайған, мүшелері нашар ажыратылады
Консистенциясы	Консистенциясы тығыз; балық бүгілмейді; етті сүйектен ажырату қиын	Консистенциясы серпімді; ет жеңіл сүйектен алынады.	Консистенциясы серпімді; балық аздап бүгіледі, ет сүйектерден әрең бөлінеді	Консистенциясы серпімді; балық аздап бүгіледі, ет сүйектерден әрең бөлінеді	Консистенциясы тығыз; балық бүгілмейді; етті сүйектен ажырату қиын	Консистенциясы серпімді, ет жеңіл сүйектен алынады.

Барлық зерттелген балық үлгілерінде органолептикалық көрсеткіштер қалыпты шектерде болды. Қабыршақтары жылтыр, көздері томпаан, шырыш таза, өзіне

тән иісі бар. Желбезек қақпақтары тығыз орналасқан, желбезек түсі қызылдан қою қызылға дейін болды, 19 табан балықтың 4 данасынан желбезек астында балшық қалдықтары мен қоқыс табылды. Ішкі ағзалары зақымданбаған, анық көрінеді, іштері ісінбеген.

Нұра өзеніндегі табанды компрессорлық әдісімен зерттегенде 19 балықтың 2 данасының лигулез табылды, яғни инвазия интенсивтілігімен 10,5% зақымдалған. Сонымен қоса торта балығынан Opistorchidae тұқымдасының метацеркарилері 24 балықтың 4 данасында табылды.

Қорытындылай келе органолептикалық зерттеулер бойынша 70 балықтың 60-ы яғни 85,7% балауса деп танылса, қалған 10 дана балық 14,3% күмәнді деп танылды. Инвазиямен зақымданған табан балықтарын патологиямен зерттегенде өзгерістер байқалмады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Kiyan, Vladimir S. (Kiyan, Vladimir S.) ; Bulashev, Aitbay K. (Bulashev, Aitbay K.) ; Katokhin, Aleksey V. (Katokhin, Aleksey V.) Opisthorchis felinus and Metorchis bilis Metacercariae in Cyprinid Fish Leuciscus idus in Nura-Sarysu River, Kazakhstan

2. Долганова С.Г., Нохрина, Е. В., Ветеринарно – санитарная экспертиза [Текст] / реферативный журнал «Экологическая безопасность в АПК.» 2019. вып. 2. -С.508.

3. Лысенко А.А. Ассоциативные заболевания прудовых рыб при интенсивном рыборазведении [Текст] / А.А. Лысенко // Ветеринария. – 2003. – №12. – С.32-34.

4. Вастьянова А.А. Гельминтозы рыб в рыбохозяйственных водоемах Саратовской области [Текст] / А.А. Вастьянова: дис. ... канд. вет. наук. – Саратов, 2013. – 127 с.

5. Зиновьев Е.А., Мандрица С.А. Методы исследования пресноводных рыб: учебное пособие по спецкурсу [Текст] / Пермский ун-т. – Пермь, 2003. - 113 с.